

О. Е. Лубенченко,

доктор економічних наук, професор,
завідувач Національного центру обліку та аудиту,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
E-mail: olga.lubenchenko@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4209-8929>

Фінансовий моніторинг: оцінка ризик-профілю аудиторської фірми

Стаття присвячена актуальними питанням здійснення первинного фінансового моніторингу спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу – аудиторськими фірмами. Проаналізовано вимоги наказу Міністерства фінансів України № 465 “Про затвердження Критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення”. Дія наказу розповсюджується не лише на аудиторські фірми, а і на ряд інших суб'єктів, таких як: професійні учасники ринків капіталів, організованих товарних ринків; постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів; адвокатські бюро, адвокатські об'єднання, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріуси; суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги, послуги з управління активами, бухгалтерські та консультаційні послуги з питань оподаткування; посередницькі послуги щодо операцій із нерухомістю, а також здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, торгівлю культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності; проводять лотереї та/або азартні ігри. Проте аудиторська діяльність відрізняється від перелічених вище видів своєю специфікою. Саме тому аудиторські фірми мають вдатися до власних внутрішньофірмових розробок щодо визначення критеріїв ризику й оцінки ризиків у сфері фінансового моніторингу. З'ясовано, що суб'єкт аудиторської діяльності зобов'язаний забезпечити виявлення, переоцінку, актуалізацію таких ризиків на двох рівнях: на рівні аудиторської фірми (оцінка власного ризик-профілю) та на рівні клієнта (оцінка клієнтського ризик-профілю). При цьому менеджмент аудиторської фірми застосовує принцип масштабування, а саме: для фірми, що має більш складну структуру, значну кількість клієнтів, може існувати формалізований процес оцінки ризиків, в якому беруть участь декілька осіб і оцінюється більша кількість видів діяльності, а отже, може виникнути більша кількість ризиків. Визначено, що на оцінку ризик-профілю аудиторської фірми, крім характеру і масштабу, впливає також специфіка діяльності її клієнтів, їх географічне розташування та розташування самої фірми, банківських установ, з якими співпрацює фірма, способи надання аудиторських послуг, зокрема дистанційні, наявність постачальників ресурсів для виконання аудиторських завдань. На підставі нормативних приписів розроблено внутрішній документ суб'єкта аудиторської діяльності “Оцінка ризик-профілю”, що містить критерії ризику, їх оцінку, джерела інформації та висновки щодо прийняття ризику. Оцінка проводиться за дванадцятьма систематизованими критеріями у балах та передбачає чотири рівні ризику: а) низький; б) середній; в) високий; г) неприйнятно високий. Особа, що проводить оцінку, має сформулювати й обґрунтувати висновок щодо прийнятності ризиків, демонструючи своє непримиренне ставлення до можливості легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Запропоновані практичні рекомендації дозволяють аудиторським фірмам дотримуватися вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, своєчасно подавати інформацію, що запитується регулятором – Міністерством фінансів України, та якомога швидше виправляти виявлені порушення.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, аудиторська діяльність, фірма, аудит, ризик, ризик-профіль.

Постановка проблеми. Україна, її громадяни, вітчизняний бізнес вже понад два роки існують в умовах воєнного стану, спричиненого необґрунтованою повномасштабною агресією з боку російської федерації (РФ). Цілком очевидно, що за

таких обставин буде посилюватися контроль за легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, коштів, пов'язаних із фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. З цією метою 28.12.2022 року

затверджено наказ Міністерства фінансів України № 465 “Про затвердження Критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення” (надалі – Наказ № 465) [1]. Наказ набрав чинності з 24.02.2023 року. Суб’єкти аудиторської діяльності – аудиторські фірми (надалі – САД) відповідно до Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” від 06.12.2019 року № 361-IX, зі змінами і доповненнями (надалі – Закон № 361) [2] визнані спеціально визначеними суб’єктами первинного фінансового моніторингу (надалі – СПФМ). Як СПФМ аудиторські фірми зобов’язані впровадити заходи щодо оцінки клієнта з урахуванням ризику відмивання ним доходів, отриманих злочинним шляхом, виявлення операцій, які підлягають фінансовому моніторингу, застосовувати процедури замороження активів клієнтів, що пов’язані з тероризмом та його фінансуванням, зупинення фінансових операцій, відмови від співпраці із клієнтом тощо. У цьому полягає сутність ризик-орієнтованого підходу. Цей підхід застосовується з огляду на принцип масштабування, тобто необхідність урахування розміру САД, його розгалуженості, наявності філій та відокремлених структурних підрозділів, кількості клієнтів, специфіки їх діяльності та географічного розташування. Воєнний стан породжує нові ризики, пов’язані з нелегальними доходами, відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Наказ № 465 визначає загальні критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення для цілого переліку СПФМ: професійних учасників ринків капіталів; професійних учасників організованих товарних ринків; постачальників послуг, пов’язаних з обігом віртуальних активів; адвокатських бюро, адвокатських об’єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріусів; суб’єктів господарювання, що надають юридичні послуги; послуги з управління активами; бухгалтерські та консультаційні послуги з питань оподаткування; посередницькі послуги щодо операцій із нерухомістю; САД; суб’єктів господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогі цінностями металами і дорогі цінними каменями та виробами з них; суб’єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри; які здійснюють торговельну діяльність культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності. При цьому діяльність САД значною мірою відрізняється від діяльності практично всіх суб’єктів з переліку СПФМ у наказі № 465. Тому САД, спи-

раючись на ризик-орієнтований підхід, має розробити власні критерії ризиків, зважаючи на принцип масштабування, та застосувати їх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації фінансового моніторингу для спеціально визначених СПФМ досліджували вітчизняні науковці та практики. Слід зазначити, що фахівці (юристи, нотаріуси, адвокати) виявили неабияку зацікавленість у практичному застосуванні приписів Закону № 361 та наказу № 465. Так, О. Сторожук детально розглядала вимоги до спеціально визначених СПФМ, граничні обсяги контрольованих операцій, які операції не підлягають фінансовому моніторингу. За підсумками дослідження вона надала рекомендації щодо попередження ризиків у сфері фінансового моніторингу. Ці рекомендації базуються на документальному забезпеченні господарських операцій, що проводяться суб’єктами господарювання. На жаль, науковиця не приділила уваги таким проблемним питанням, як оцінка ризиків у сфері фінансового моніторингу при укладанні угод із клієнтами адвокатського бюро чи адвоката, а також в якій спосіб проводиться належна перевірка клієнтів. Проте це не зменшує вагомості публікації [3].

Система фінансового моніторингу складається з первинного та державного рівнів, і тому значна кількість публікацій присвячена державному фінансовому моніторингу. Так, О. Гнаткович, Т. Овчиннікова і С. Смолінська зосередили увагу на діяльності Державної служби фінансового моніторингу України, зокрема застосуванню цифрових технологій у процесі фінансового моніторингу [4].

У своїх наукових розвідках Я. Дропа, С. Тесля, М. Піхоцька розкрили сутність, завдання, функції та роль фінансового моніторингу у поліпшенні результативності контролю й забезпеченні економічної безпеки. Зокрема у роботі [5] вони розглянули законодавчу базу формування фінансового моніторингу в Україні та запропонували напрями його вдосконалення через залучення іноземного досвіду.

Р. Корнилюк провів дослідження порушень у сфері фінансового моніторингу фінансовими установами за вісім місяців 2023 року. Учений з’ясував, що більшість штрафів припадає на фінансові компанії (59 штрафів). На банки припадає 14 штрафів, а на третьому місці – страхові брокери (10 штрафів). За порушення вимог фінансового моніторингу ломбарди отримали сім штрафів, лізингові компанії та страхові компанії – по три штрафи. Виписані регулятором штрафи впливають на фінансову стійкість суб’єктів первинного фінансового моніторингу. Причинами штрафів є: невиконання обов’язку здійснення належної перевірки нових та існуючих клієнтів; неналежне виконання обов’язку розробляти й оновлювати внутрішні документи; нездійснення фінансовою установою належного застосування ризик-орієнтованого під-

ходу; невиконання оцінки або переоцінки власних ризиків-профілів СПФМ. Також бувають стягнення щодо невикористання установою системи автоматизації процесів фінансового моніторингу [6].

Аналіз останніх публікацій свідчить про те, що всі суб'єкти первинного фінансового моніторингу мають ретельніше опрацьовувати вимоги законодавства й імплементувати їх у свою діяльність. Опанування вимог Наказу № 465 для САД як спеціально визначеного СПФМ, є вкрай актуальним і потребує своєї практичної реалізації.

Метою статті є розробка методичних рекомендацій щодо оцінки ризик-профілю в аудиторській фірмі (ризик профілю самої фірми та її клієнтів) та впровадження рекомендацій у діяльність САД.

Результати дослідження та їх обговорення.

За результатами аналізу змісту наказу № 465 встановлено, що САД зобов'язаний забезпечити виявлення, переоцінку, актуалізацію ризиків у сфері фінансового моніторингу на двох рівнях:

- 1) на рівні СПФМ (оцінка власного ризик-профілю);
- 2) на рівні клієнта (оцінка клієнтського ризик-профілю).

Така оцінка власного ризик-профілю націлена на: а) виявлення й оцінку ризиків легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, притаманних саме САД; б) аналіз і впровадження заходів щодо управління ризиками легалізації злочинних доходів в аудиторській фірмі.

САД як СПФМ здійснює оцінку власного ризик-профілю з урахуванням специфіки своєї діяльності та критеріїв, визначених у п. 7 Розділу I Наказу № 465, а саме:

- 1) характеру та масштабу діяльності;
- 2) відповідного(их) виду(ів) діяльності САД;
- 3) видів клієнтів та їх ризик-профілю;
- 4) географічного розташування САД, географічного розташування держави реєстрації

фінансової установи, в якій САД відкривають банківський рахунок або через яку здійснюють передавання (отримання) коштів;

5) каналів/способів надання (отримання) послуг САД;

6) контрагентів, за участю яких САД здійснюють свою діяльність та/або проводять дії з активами [1].

Наказ № 465 вимагає оновленого підходу до перевірки клієнтів та власників, найвищого управлінського персоналу, контрагентів САД, залучених до надання послуг, а саме, перевірки на наявність зав'язків з країною-агресором (насамперед РФ та РБ).

САД вживає заходів для актуалізації власного ризик-профілю, тобто здійснює його оцінку принаймні один раз на рік та переоцінку (за необхідності). Оцінка або переоцінка здійснюється частіше, якщо мали місце такі зміни у діяльності САД, як перехід в інший розділ реєстру суб'єктів аудиторської діяльності, розширення кола клієнтів, впровадження нових видів послуг, які раніше не надавалися клієнтам (огляд історичної фінансової звітності, завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом, перевірка прогнозової фінансової інформації, звіти з надання впевненості щодо заходів контролю в організації, що надає послуги, завдання з виконання узгоджених процедур щодо фінансової інформації, завдання з компіляції інформації, неаудиторські послуги). Оцінка власного ризик-профілю здійснюється через щорічне тестування діяльності САД на предмет наявності ризиків легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, через тестування заходів з управління ризиками (табл. 1, складено автором на підставі [1; 2] з урахуванням [7–17]). Узагальнений результат оцінки ризику складається з кількості балів, при цьому одна відповідь становить один бал, максимальна кількість балів – 12.

Таблиця 1

Оцінка ризик-профілю САД

Загальні відомості про САД як СПФМ
1. Повна назва САД:
2. Код ЄДРПОУ:
3. Дата державної реєстрації, виконавчий орган:
4. Розмір статутного капіталу:
5. Адреса (юридична, фактична)¹
¹ Законодавство України не містить таких термінів, як “юридична адреса”, “фактична адреса”, проте в бізнесі ці терміни використовуються для позначення офіційної адреси компанії, і тієї, де компанія знаходиться фактично. У законодавстві України є тільки один термін щодо адреси компанії – “місцезнаходження”. Ця адреса вказується при державній реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності і фіксується в Єдиному державному реєстрі підприємств громадських формувань України як його фактичне розташування
6. Види діяльності у періоді, що оцінюється:
7. Перелік засновників САД/КБВ:
8. № запису у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності:

9. Регулятор у сфері ВК/ФТ: Міністерство фінансів України				
10. Вебсайт, сторінка у соціальних мережах (за наявності):				
11. Прізвище, ім'я по батькові керівника:				
12. Контакти для зв'язку: телефон, E-mail				
Критерії ризику СПФМ та їх оцінка, наказ Мінфіну від 28.12.2022 № 465, розділ I, п. 6–10, 13				
Критерії ризику	Наявність (ідентифікація) ризику		Оцінка ризику	Використані джерела інформації
	Так	Ні		
1	2	3	4	5
1. Чи впливає на ризик відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, характер і масштаб діяльності САД	x	–	Сектор аудиторських послуг має середній ризик відмивання коштів (надалі – ВК), низький ризик фінансування тероризму (надалі – ФТ). Середній ризик знижується до низького через заходи внутрішнього контролю керівництва САД	Застосовується Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених СПФМ.
2. Види діяльності САД та їхній вплив на ризик відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом	–	x	Види діяльності САД регулюються Законом України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність” [8]	Застосовується Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених СПФМ.
3. Види клієнтів (за організаційно-правовою формою, видами діяльності) та можливість клієнтів брати участь у відмиванні доходів, отриманих злочинним шляхом	x	–	Перевірити своїх клієнтів з урахуванням їх причетності до відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму	Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених СПФМ [7]. Актуальний перелік осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції [9]. Безкоштовний пошук відомостей у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР) здійснюється відповідно до статті 11 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань” [10; 11]. “Чорний” та “сірий” списки Групи з розробки фінансових заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (надалі – FATF). Чорний список FATF [12]: 1. Іран. 2. Корейська Народна Демократична Республіка (КНДР). 3. М'янма. Додатково перелік країн, що підтримують тероризм (за даними Державного департаменту США [13]): 4. Куба. 5. Сирія. “Сірий” список FATF [14]. Спеціальні санкції (Міністерство економіки України [15])

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Продовження 2, табл. 1

1	2	3	4	5
4. Цільовий сегмент затребуваності послуги: види клієнтів, що затребували якнайбільше/найчастіше ту чи іншу послугу	–	x	Обов’язковий аудит проводиться згідно з Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, що забезпечує прозорість звітування клієнтів САД [16]	Джерела [10–16]
5. Географічне розташування САД та розташування банківських установ, де відкриті рахунки САД	x	–	Вказати, в яких банківських установах відкриті рахунки САД	З урахуванням того, що частина території України є тимчасово непідконтрольною [2]
6. Способи/ канали надання аудиторських послуг: а) в офісі САД та/або офісі клієнта; б) віддалено, із застосуванням нових технологій (електронна пошта, платформа zoom, ін.); в) віддалене встановлення ділових відносин (процедура ідентифікації і верифікації клієнта); г) наявність осіб, що представляють клієнта та діють за довіреністю; д) використання інформації, отриманої іншим САД	x	–	Оцінити канал надання послуг дистанційно з погляду можливості відмивання доходів клієнтами САД. Вжити заходів щодо зниження ризику до низького через процедури ідентифікації і верифікації клієнта	Процедури ідентифікації і верифікації окремо: • для фізичних осіб – резидентів; • для фізичних осіб – нерезидентів; • для юридичних осіб – резидентів; • для юридичних осіб – нерезидентів, їх представництв; • для громадських формувань без статусу юридичної особи [2]
7. Наявність контрагентів, яких залучає САД до надання послуг, їхній можливий вплив на відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом	x	–	Оцінити ризик того, що контрагенти САД можуть бути причетні до відмивання доходів	Застосувати використані джерела інформації, п. 3 цієї таблиці
8. Цільове використання послуги (потенційні користувачі аудиторських звітів, результатів виконання аудиторських процедур)	–	x	Обов’язковий аудит проводиться згідно з Законом “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, що забезпечує прозорість звітування клієнтів САД	Джерело [16]
9. Чи дають змогу послуги САД маскувати незаконне походження коштів, використовуватися для подальшого переказу коштів з метою ФТ, сприяти анонімності учасників фінансової операції (приховувати реальних кінцевих отримувачів тих чи інших послуг)? Чи можуть послуги САД використовуватися клієнтом від імені третіх осіб?	–	x	Оновлене Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених СПФМ зауважує, що для аудиторських фірм ризик відмивання доходів та ризик фінансування тероризму є низьким	Джерела [1; 2; 16]

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Продовження З, табл. 1

1	2	3	4	5
10. Чи дає змогу послуга САД клієнту здійснювати операції із залученням контрагентів, яким притаманні підвищені ризики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, ФТ та фінансування розповсюдження зброї масового знищення?	–	х	Оновлене Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених СПФМ зауважує, що для аудиторських фірм ризик відмивання доходів та ризик фінансування тероризму є низьким	Джерела [1; 2; 16]
11. Наявність і характер заходів впливу / спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України “Про санкції”, які були застосовані до САД	–	–	З’ясувати, що до САД, його кінцевих бенефіціарів не були застосовані заходи впливу / спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України “Про санкції” [17]	Джерела [17] Застосувати також використані джерела інформації, п. 3 цієї таблиці
12. Наявність заходів управління ризиками відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом: наявність політик і процедур щодо впровадження фінансового моніторингу у САД (Положення про проведення моніторингу, методичні рекомендації і процедурне забезпечення оцінки ризик-профілю САД та ризик-профілю його клієнтів, наявність процедур реагування на виявлені ризики та процедур документування)	–	х	Розроблені Положення (правила) про проведення моніторингу, методичні рекомендації і процедурне забезпечення оцінки ризик-профілю САД та ризик-профілю його клієнтів, наявність процедур реагування на виявлені ризики та процедур документування унеможливають ризик легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом у САД	Джерела [1; 2]

Особа, відповідальна за проведення оцінки ризик-профілю САД, на підставі аналізу ризиків, відображених у таблиці, з використанням офіційних та рекомендованих службою Державного фінансового моніторингу джерел встановлює рівень ризику САД (ризик-профіль), при цьому один ідентифікований ризик дорівнює один бал

Ризик Критерій	Неприйнятно високий	Високий	Середній	Низький
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				

Узагальнений результат оцінки ризику			
Неприйнятно високий рівень ризику	Високий рівень ризику	Середній рівень ризику	Низький рівень ризику
Висновок: – ми приймаємо визначений рівень ризику: так/ні; – ми застосовуємо пом'якшувальні заходи щодо ризику: так/ні; – ми не приймаємо визначений ризик: так/ні та застосовуємо заходи щодо удосконалення системи управління ризиками: так/ні ПІБ відповідальної особи за проведення оцінки ризик-профілю САД, підпис Дата			

САД має продемонструвати своє непримиренне ставлення до можливості легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. САД керується у своїй діяльності Законом № 361, Законом України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність”, здійснює прийняття клієнта та завдання так, щоб ідентифіковані й оцінені ризики ВК/ФТ були прийнятними. САД вживає всі доступні заходи та застосовує систему внутрішнього контролю для мінімізації ризиків ВК/ФТ. Для оцінки ризиків ВК/ФТ САД, застосовуючи типологічні дослідження Державної служби фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, викорис-

товує чотири рівні ризику: а) низький; б) середній; в) високий; г) неприйнятно високий.

Висновки. Методичні рекомендації щодо оцінки ризик-профілю САД забезпечують дотримання вимог Закону № 361, Наказу № 465 аудиторською фірмою. Запропоновані прикладні доробки можуть бути впроваджені в діяльність САД з урахуванням принципу масштабування. Вони дозволяють своєчасно подавати інформацію, що запитується регулятором, та якомога швидше виправляти виявлені порушення у сфері фінансового моніторингу. Перспективою подальших досліджень є дослідження ризик-профілю клієнтів САД та розробка процедурного забезпечення його оцінки, в тому числі ідентифікації та верифікації політично значущих осіб.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2022 р. № 465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-23#Text>
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX, станом на 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
3. Сторожук О. Д. Фінансовий моніторинг в 2023: що потрібно знати. Домінанта. Адвокатське об'єднання та консалтингова фірма. 30.10.2023 р. URL: <https://dominanta-law.com/finansovyy-monitorynh-v-2023-shcho-potribno-znaty> (дата звернення: 02.02.2024).
4. Гнаткович О. Д., Овчиннікова Т. В., Смолінська С. Д. Фінансовий моніторинг в Україні та напрямки його покращення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. С. 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-14>
5. Дропа Я. Б., Тесля С.М., Піхоцька М.Р. Розвиток системи фінансового моніторингу як складової частини формування ефективного контролю й безпеки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 37. С. 35–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-37-5>
6. Корнилюк Р. В. Фінмонтренди в Україні: найбільші штрафи та найпоширеніші порушення фінустанов. YouControl. 24.10.2023 р. URL: <https://youcontrol.com.ua/data-research/finmontrendy-v-ukrayini-naybilshi-shtrafy-ta-nauposhyrenishi-porushennia-finustanov/> (дата звернення: 15.02.2024).
7. Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. ОБСЄ. Київ, 2020. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/2020/KerivnytstvoSPFM.pdf> (дата звернення: 15.02.2024).

8. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII, станом на 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
9. Актуальний перелік осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції. Державна служба фінансового моніторингу URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/protidija-terorizmu/perelik-teroristiv/aktualnij-perelik-osib-pov-yazanix-z-provadhennyam-teroristichnoji-diyalnosti-abo-stosovno-yakix-zastosovano-mizhnarodni-sankcziji.html> (дата звернення: 12.03.2024).
10. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15. 05.2003 р. № 755-IV, станом на 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
11. Безкоштовний пошук відомостей у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Міністерство юстиції. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search> (дата звернення: 20.01.2024).
12. Щодо переліку країн (територій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, що здійснюють діяльність у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму: Наказ Державної служби фінансового моніторингу України від 01.10.2012 р. № 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0139827-12#n11/>
13. Country Reports on Terrorism 2016–2022. U.S. Department of State. Bureau of Counterterrorism. URL: <https://www.state.gov/country-reports-on-terrorism-2/> (дата звернення: 20.02.2024).
14. Заяви міжнародних організацій. Державна служба фінансового моніторингу. 18.11.2020 р. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobotnictvo/zajavi-mizhnarodnih-organizacii/zayavi-mizhnarodnih-organizacij.html>
15. Спеціальні санкції. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/SpecialSanctions/List?lang=uk-UA> (дата звернення: 20.02.2024).
16. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV, станом на 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
17. Про санкції: Закон України від 14.07.2014 р. № 1644-VII, станом на 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>

References

1. Pro zatverdzhennia Kryteriiv ryzykiv lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvannia teroryzmu ta finansuvannia rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 28.12.2022 r. № 465 [On the approval of the Risk Criteria for the Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction. Order of the Ministry of Finance of Ukraine of December 28, 2022 No. 465]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-23#Text> [in Ukrainian].
2. Pro zapobihannia ta protydiuu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia: Zakon Ukrainy vid 06.12.2019 r. № 361-IX, stanom na 01.01.2024 r. [On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction. Law of Ukraine of December 06, 2019 No. 361-IX as of January 01, 2024]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [in Ukrainian].
3. Storozhuk, O. D. (30.10.2023). Finansovyi monitorynh v 2023: shcho potribno znaty [Financial monitoring in 2023: what you need to know]. *Dominant. Law association and consulting firm*. Retrieved from <https://dominanta-law.com/finansovyy-monitorynh-v-2023-shcho-potribno-znaty> [in Ukrainian].
4. Hnatkovych, O. D., Ovchynnikova T. V., & Smolinska, S. D. (2022). Finansovyi monitorynh v Ukraini ta napriamy yoho pokrashchennia [Financial Monitoring in Ukraine and Directions of Its Improvement]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 38, 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-14> [in Ukrainian].
5. Dropa, Ya. B., Teslya, S. M., & Pihotska, M. R. (2021). Rozvytok systemy finansovoho monitorynhu yak skladovoi chastyny formuvannia efektyvnoho kontroliu i bezpeky v Ukraini [Development of the Financial Monitoring System as a Component of Formation of Effective Control and Security in Ukraine]. *Naukovyi*

visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University, 37, 35–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-37-5> [in Ukrainian].

6. Kornyliuk, R. V. (24.10.2023). Finmontrendy v Ukraini: naibilshi shtrafy ta naiposhyrenishi porushennia finustanov [Trends of financial monitoring in Ukraine: the largest fines and the most common violations of financial institutions]. *YouControl*. Retrieved from <https://youcontrol.com.ua/data-research/finmontrendy-v-ukrayini-naybilshi-shtrafy-ta-naiposhyrenishi-porushennia-finustanov/> [in Ukrainian].

7. *Kerivnytstvo z ryzyk-orientovanoho pidkhodu dlia spetsialno vyznachenyykh subiektiv percyynnoho finansovoho monitorynhu [Guidelines for a risk-oriented approach for specially defined subjects of primary financial monitoring]*. OSCE. Kyiv, 2020. Retrieved February 15, 2024 from <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/2020/KerivnytstvoSPFM.pdf> [in Ukrainian].

8. Pro audyt finansovoi zvitnosti ta audytorsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 21.12.2017 r. № 2258-VIII, stanom na 01.01.2024 r. [On the audit of financial statements and audit activities. Law of Ukraine of December 21, 2017 No. 2258-VIII, as of January 1, 2024]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> [in Ukrainian].

9. Aktualnyi perelik osib, poviazanykh z provadzhenniam terorystychnoi diialnosti abo stosovno yakykh zastosovano mizhnarodni sanktsii [An up-to-date list of persons associated with the conduct of terrorist activities or against whom international sanctions have been applied]. *State Financial Monitoring Service*. Retrieved March 12, 2024 from <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/protidija-terorizmu/perelik-teroristiv/aktualnij-perelik-osib-pov-yazanix-z-provadzhennyam-teroristichnoji-diyalnosti-abo-stosovno-yakix-zastosovano-mizhnarodni-sankcziji.html> [in Ukrainian].

10. Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib, fizychnykh osib – pidprijemtsiv ta hromadskykh formuvan: Zakon Ukrainy vid 15. 05.2003 r. № 755-IV, stanom na 01.01.2024 r. [On state registration of legal entities, individual persons – entrepreneurs and public organizations. Law of Ukraine of May 15, 2003 No. 755-IV, as of January 01, 2024]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> [in Ukrainian].

11. Bezkoshtovnyi poshuk vidomostei u Yedynomu derzhavnomu reiestri yurydychnykh osib, fizychnykh osib – pidprijemtsiv ta hromadskykh formuvan [Free search of information in the Unified State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Organizations]. *Ministry of Justice*. Retrieved January 20, 2024 from <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search> [in Ukrainian].

12. Shchodo pereliku krain (terytorii), shcho ne vykonuiut chy nenalezhnym chynom vykonuiut rekomendatsii mizhnarodnykh, mizhuryadovykh orhanizatsii, shcho zdiisniuiut diialnist u sferi borotby z lehalizatsiieiu (vidmyvanniam) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, abo finansuvanniam teroryzmu: Nakaz Derzhavnoi sluzhby finansovoho monitorynhu Ukrainy vid 01.10.2012 r. № 139 [On the list of states (jurisdictions) that do not implement or improperly implement the recommendations of international, intergovernmental organizations involved in the fight against the legalization (laundering) of the proceeds from crime or terrorism financing. Order of the State Financial Monitoring Service of Ukraine from October 01, 2012 No. 139]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0139827-12#n11/> [in Ukrainian].

13. Country Reports on Terrorism 2016–2022. *U.S. Department of State. Bureau of Counterterrorism*. Retrieved February 20, 2024 from <https://www.state.gov/country-reports-on-terrorism-2/>

14. Zaiavy mizhnarodnykh orhanizatsii [Applications from international organizations]. *State Financial Monitoring Service*. Retrieved November 18, 2020 from <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobitnictvo/zajavi-mizhnarodnix-organizacii/zayavi-mizhnarodnix-organizacij.html> [in Ukrainian].

15. Spetsialni sanktsii [Special sanctions]. *Ministry of Economy of Ukraine*. Retrieved February 20, 2024 from <https://www.me.gov.ua/SpecialSanctions/List?lang=uk-UA> [in Ukrainian].

16. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. № 996-XIV, stanom na 01.01.2024 r. [On accounting and financial reporting in Ukraine. Law of Ukraine of July 16, 1999 No. 996-XIV, as of January 1, 2024]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> [in Ukrainian].

17. Pro sanktsii: Zakon Ukrainy vid 14.07.2014 r. № 1644-VII, stanom na 01.01.2024 r. [On sanctions: Law of Ukraine of July 14, 2014 No. 1644-VII, as of January 1, 2024]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> [in Ukrainian].

O. E. Lubenchenko,

Dsc in Economics, Professor,

Head of National Center for Accounting and Audit,

National Academy of Statistics, Accounting and Audit,

E-mail: olga.lubenchenko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4209-8929>

The Financial Monitoring: Assessing the Risk Profile of an Auditing Firm

The article is devoted to vital issues of performing the initial financial monitoring by specially assigned entities of initial financial monitoring. It contains a review of the requirements fixed in the Decree of the Ministry of Finance of Ukraine No. 465 “Approval of Criteria for Risk Legalization (Laundering) of Incomes Earned by Criminal Ways, Financing of Terrorism and Financing of Proliferation of Mass Destruction Weapons”. Apart from auditing firms, this Decree is binding for many other entities: professional agents of capital markets and organized commodity markets; suppliers of services related with circulation of virtual assets; lawyer’s offices, lawyer’s associations, lawyers performing activities on individual basis; notaries; business entities rendering legal services, services on asset management, accounting and consulting services on taxation issues, intermediary services on realty transactions, as well as ones engaged in cash trade of precious metals and precious stones and products made thereof, cultural treasures and/or rendering intermediary services in such activities; entities running a lottery and/or gambling. But the auditing activities differ from the ones listed above by its specifics. That is the reason why auditing firms need to develop their own intrafirm techniques on determining risk criteria and assessing risks in financial monitoring. It was found that an auditing firm was obliged to ensure identification, revaluation and updating of such risks at two levels: auditing firm (assessment of own risk profile) and client (assessment of client risk profile). The auditing firm management uses the principle of scaling: for a firm with a more sophisticated structure or a large number of clients, a formalized procedure for risk assessment may exist, involving several persons and assessing a larger number of activities, which may entail the occurrence of a larger number of risks. It was revealed that the estimate of risk profile for an auditing firm, apart from the character and scale, is conditioned on the specifics of its clients’ activities, their geographic location and the location of the firm itself, banks with which the firm cooperates, methods of providing auditing services, such as distance ones, the availability of resource suppliers for carrying out auditor engagements. Based on normative instructions, an internal document for an auditing firm, “Risk Profile Assessment”, was developed, containing risk criteria and their assessment, information sources and conclusions on risk acceptance. The assessment needs to be performed by twelve systematized criteria in scores and involves four levels of risk: (i) low; (ii) medium; (iii) high; (iv) unacceptably high. A person performing the assessment needs to formulate and substantiate the conclusion about acceptability of risks by showing his/her irreconcilable stance to a possibility of legalization (laundering) of incomes earned by illicit ways, financing of terrorism or financing of the proliferation of mass destruction weapons. The proposed practical recommendations allow auditing firms to comply with the requirements of the law pertaining to financing monitoring, to submit, in due time, the information requested by the regulator, which is the Ministry of Finance of Ukraine, and to fix violations as soon as possible.

Key words: *financial monitoring, auditing activities, firm, audit, risk, risk profile.*

Бібліографічний опис для цитування:

Лубенченко О. Е. Фінансовий моніторинг: оцінка ризик-профілю аудиторської фірми. *Статистика України*. 2024. № 1. С. 98–107. Doi: 10.31767/su.1(104)2024.01.10

Bibliographic description for quoting:

Lubenchenko, O. E. (2024). Finansovyi monitorynh: otsinka ryzyk-profilu audytorskoi firmy [The Financial Monitoring: Assessing the Risk Profile of an Auditing Firm]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 1, 98–107. Doi: 10.31767/su.1(104)2024.01.10 [in Ukrainian].